

Nr 30

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag; given Stockholms slott den 3 februari 1967.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 februari 1967.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag*, och anför.

Sedan år 1958 har verksamheten vid Uddevallavarvet aktiebolag varit beroende av finansieringsstöd från staten. Jag konstaterade i prop. 1958: 118 att bolaget då befann sig i en svårartad likviditets- och solvenskris. För en fortsatt drift krävdes ett omfattande kapitaltillskott. Ett konsortium bestående av fyra av landets största affärsbanker, nämligen Göteborgs bank, Skandinaviska banken, Stockholms enskilda bank och Sveriges kreditbank, hade förklarat sig beredda att svara för erforderlig finansieringshjälp under

förutsättning bl. a. av statens medverkan i form av garantier för toppbelåningen intill ett belopp av 30 milj. kr.

Jag framhöll år 1958 att det allmänna inte kunde undandra sig att medverka i den finansiella stödaktionen. Jag erinrade om att Uddevallavarvet sysselsatte drygt 3 000 personer, vilka jämte sina familjer var för sin försörjning direkt beroende av att verksamheten vid varvet upprätthölls. Härtill kom, att ett nedläggande av varvet sannolikt skulle få omfattande återverkningar på annan företagsamhet inom området. Det ekonomiska livet i Uddevallaorten var starkt beroende av varvet och situationens allvar underströks ytterligare av det förhållandet, att ifrågavarande område sedan gammalt haft betydande arbetslöshetsproblem. Varvets orderstock år 1958 garanterade sysselsättning för de anställda under avsevärd tid om finansieringen kunde ordnas.

Riksdagen (SU 90, rskr 215) biföll förslaget i propositionen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 30 milj. kr. för krediter till Uddevallavarvet aktiebolag. Aktierna i bolaget överlämnades till en särskilt bildad stiftelse, benämnd Gustaf B. Thordéns stiftelse för allmännyttigt ändamål. Stiftelsens styrelse bestod av nio ledamöter. Tre av dessa utsågs av Kungl. Maj:t, av vilka en skulle vara styrelsens ordförande. En ledamot utsågs av Uddevalla stad och återstående fem av bankkonsortiet. Avsikten var att stiftelsens aktieinnehav skulle avvecklas, så snart aktierna kunde försälgas på skäliga villkor. De medel som kunde erhållas vid en försäljning av aktierna skulle användas för allmännyttiga ändamål enligt stiftelsens stadgar.

Det visade sig emellertid att den likviditetskris som Uddevallavarvet stod inför år 1958 inte var av övergående natur. År 1963 måste nya åtgärder vidtas för att trygga sysselsättningen vid varvet. Jag konstaterade i prop. 1963: 28 att varvsindustrin i världen stod inför stora svårigheter. Dels rådde överkapacitet inom varvsindustrin, dels hade den pressade fraktmarknaden verkat återhållande på beställningarna. De beställningar som kunde erhållas gav i regel inte täckning för varvens kostnader. Konkurrensen mellan varven beträffande kreditgivningen ökade. Krediter av 80 % över åtta år var inte ovanliga och kraven på krediter ökade. I flera länder hade man även vidtagit åtgärder i syfte att stödja den egna varvsindustrin.

Jag föreslog i detta läge att de svenska varven skulle lämnas finansieringshjälp i form av statliga kreditgarantier. För Uddevallavarvet var detta emellertid inte tillräckligt. De undersökningar som gjordes av bolagets ställning visade att betydande kapitaltillskott krävdes för en fortsatt drift. Av samma skäl, som gjorde att jag år 1958 förordade att staten då borde medverka till en finansieringshjälp till varvet, ansåg jag att det allmänna år 1963 inte kunde undandra sig att medverka till en mera bestående lösning av problemen i samband med Uddevallavarvet. En fortsatt drift vid varvet

kunde emellertid tryggas endast under förutsättning att staten tog ansvaret för de förluster, som var ofrånkomliga i ett läge då de beställningar som kunde erhållas inte gav täckning för varvens kostnader.

Det framstod år 1963 som den bästa lösningen att försöka samordna produktionen vid Uddevallavarvet och vid ett av de övriga svenska storvarven. På så sätt skulle Uddevallavarvet få del av den know how som fanns hos de äldre varven och komma under en administrativ ledning med lång erfarenhet. Kontakt söktes därför med Eriksbergs mekaniska verkstads aktiebolag som — trots det ansvar och det ökade arbete samt svårigheter i övrigt som en medverkan innebar för ledningen inom företaget — förklarade sig berett att samarbeta med staten i fråga om Uddevallavarvet. I samband därmed aktualiserade och förutsatte Eriksberg att ett allmänt stöd i form av statlig kreditgaranti skulle lämnas den svenska varvsindustrin. Som jag redan nämnt fann jag detta godtagbart.

Det avtal som träffades med Eriksberg förutsatte bl. a. att staten skulle köpa aktierna i Uddevallavarvet från stiftelsen. Aktiekapitalet i bolaget skulle därefter ökas från 8 till 40 milj. kr. Av de nya aktierna tecknade staten 12 milj. kr. och Eriksberg 20 milj. kr. Det förutsattes emellertid att Eriksberg icke skulle belastas likviditetsmässigt genom teckningen av aktierna och bolaget erhöll samtidigt en statlig kreditgaranti på motsvarande belopp. Styrelsen i Uddevallavarvet består av sex ledamöter och fyra suppleanter av vilka tre ledamöter och två suppleanter utses enligt förslag av vardera parten. Ordförande och vice ordförande utses inom styrelsen enligt statens förslag efter samråd med Eriksberg. Verkställande direktören och eventuellt vice verkställande direktör tillsätts enligt Eriksbergs förslag.

1963 års riksdag (SU 40, rskr 100) biföll förslaget i propositionen att godkänna avtalet med Eriksberg samt att ikläda staten garanti till varvsindustrin med sammanlagt 550 milj. kr., varav 130 milj. kr. skulle avse Uddevallavarvet, 20 milj. kr. Eriksberg på grund av dess aktieteckning i Uddevallavarvet och 400 milj. kr. hela den svenska varvsindustrin.

Sedan år 1963 leds och drivs Uddevallavarvets och dess dotterbolags rörelser under medverkan av Eriksberg. Eriksberg har enligt avtalet förbundit sig att med utnyttjande av sina förbindelser och sin goodwill söka tillföra Uddevallavarvet beställningar och att — om så krävs för att trygga sysselsättningen i Uddevalla — i görligaste mån vidta sysselsättningsutjämnande åtgärder mellan de båda varven. För sina insatser erhåller Eriksberg en affärsmässigt beräknad ersättning.

Då det, som redan nämnts, vid den tidpunkt när avtalet ingicks kunde förutses att Uddevallavarvets rörelse under de närmaste åren måste ge förlust, var det en förutsättning för avtalet att denna förlust skulle bäras av staten. Avtalet gäller t. o. m. den 31 december 1972, då Eriksberg kan begära att staten inlöser dess aktier i Uddevallavarvet till nominellt belopp.

Kapitalbehovet för Uddevallavarvet var år 1963 svårt att beräkna. Man var dock medveten om att kommande förluster i företaget skulle kräva ytterligare tillskott från aktieägarna. Redan år 1965 stod det klart att de relativt blygsamma reserver som kunnat skapas i Uddevallavarvet jämfört med reserverna i övriga svenska storvarv inte skulle förslå för att täcka de förluster som en fortsatt varvsrörelse måste medföra. De ansträngningar som gjorts för att finna annan verksamhet, som kunde ge sysselsättning för en del av varvpersonalen, hade inte gett något resultat. I detta läge hemställde jag att Kungl. Maj:t skulle föreslå riksdagen att Uddevallavarvet skulle erhålla ett ytterligare kapitaltillskott (prop. 1965: 46). Eftersom förlustrisken hos Uddevallavarvet låg hos staten syntes det mest praktiskt att kapitaltillskottet gjordes av staten.

Även för varvsindustrin i övrigt var emellertid läget år 1965 oförändrat jämfört med år 1963. Man kunde inte förutsäga när efterfrågan på nybyggt tonnage skulle komma att motsvara varvens produktionskapacitet. Därtill kom att varvsindustrin i världen det oaktat utbyggdes i snabb takt. Visserligen hade de svenska varven kunnat inte bara bibehålla utan även t. o. m. något öka sin andel av världsproduktionen. Men kontrakten hade ofta tecknats till priser som låg under lönsamhetsgränsen och i förening med mycket betungande kreditåtaganden. Alltjämt stödde olika länder den egna varvsindustrin och tendenserna pekade snarast på ökade subventioner. Jag framhöll därför att den finansieringshjälp som lämnats den svenska varvsindustrin måste fortsätta om denna industri skulle kunna hävda sig i den internationella konkurrensen.

1965 års riksdag (SU 74, rskr 202) biföll förslaget i propositionen att Uddevallavarvet skulle erhålla ett tillskott på 40 milj. kr. och att staten skulle ikläda sig ytterligare garanti till svensk varvsindustri med 500 milj. kr.

I prop. 1965: 46 underströk jag ånyo att det förhållandet att varvsrörelsen i Uddevalla skulle fortsätta inte fick hindra att alla möjligheter tillvaratogs att ta upp annan verksamhet samt att bedriva varvsrörelsen i sådan omfattning att ofrånkomliga förluster begränsades i möjligaste mån. Den dåvarande kapaciteten vid varvet borde under rådande varvskonjunktur inte utnyttjas maximalt. En begränsning av produktionen, som med hänsyn till redan tecknade order inte kunde bli aktuell förrän efter år 1966, borde dock, betonade jag, ske på sådant sätt och i sådan takt att sysselsättningssvårigheter inte därigenom uppkom i Uddevallatrakten.

Alltsedan år 1963 har varvsledningen gjort försök att tillföra Uddevallavarvet annan verksamhet. Man har bl. a. tagit arbeten för olika brobyggen. Under år 1966 har övriga storvarv placerat viss tillverkning av lastluckor vid Uddevallavarvet. Det kan emellertid konstateras att brobyggnadsarbetena inte visat sig mer lönande än fartygsproduktionen. Vidare har dessa

andra arbeten som kunnat erhållas varit oförmånliga från sysselsättnings-synpunkt så till vida att det främst varit svetsare och plåtslagare som be-hövt för dessa arbeten, dvs. sådana specialarbetare som inte endast varvs-industrin lider brist på. Stora ansträngningar har också gjorts att intressera andra företag att förlägga verksamhet till Uddevallaorten för att ge detta område ett mera differentierat näringsliv och göra det mindre beroende av verksamheten vid Uddevallavarvet.

Det ligger i sakens natur att varvsrörelsen i Uddevalla inte kan fort-sätta att drivas i nuvarande omfattning om verksamheten under över-skådlig tid måste drivas med stora förluster som kräver ständiga kapital-tillskott. Förlusterna har blivit större än man år 1965 hade anledning räk-na med. Dels har de brobyggnadsarbeten som tagits gett en förlust på in-emet 10 milj. kr. Dels kan förlusterna på två färjor som byggs för statens järnvägars räkning beräknas komma att uppgå till drygt 30 milj. kr. Be-träffande sistnämnda förluster må framhållas att erfarenheten visat att stora felberäkningar kan göras när det gäller sådana specialarbeten som färjor och andra passagerarfartyg. Nämnas må att kostnadsberäkningar gjordes såväl på Eriksberg som på Uddevallavarvet. Skillnaderna i beräkningarna var relativt obetydliga och anbuden grundades på den högre av dessa be-räkningar. Då Uddevallavarvet var i större behov av nya order än Eriksberg tillfördes dessa kontrakt Uddevallavarvet. Vid anbudsgivningen måste hän-syn tas även till den utländska konkurrens som kunde förväntas. Det har sedermera kunnat konstateras att flera anbud avgivits som låg på samma nivå som Uddevallavarvets.

Även om man utgår från att sådana speciella förluster som jag nu nämnt kan undvikas i fortsättningen, måste man räkna med att en fortsatt fartygs-produktion under den varvskonjunktur som f. n. råder medför mycket stora årliga förluster för Uddevallavarvet. Under sådana förhållanden framstår det som ofrånkomligt att man, som jag framhöll redan år 1965, begränsar produktionen av fartyg vid varvet. Med hänsyn till redan tecknade order har någon mera väsentlig begränsning inte kunnat ske förrän efter år 1966. Sty-relsen för varvet har emellertid nu kommit till att man bör inrikta sig på att inom de närmaste åren nedbringa produktionen och förbättra driftsresul-tatet, bl. a. genom att koncentrera verksamheten till den modernare och mer effektiva delen av varvet. Detta medför givetvis en reduktion av antalet anställda.

Jag delar den uppfattning styrelsen sålunda uttalat. En förutsättning är emellertid att friställandet av arbetskraften kan ske på sådant sätt och i sådan takt att sysselsättningssvårigheter inte uppkommer. De ansträng-ningar som hittills gjorts för att tillföra Uddevallaorten nya arbetsmöjlig-heter måste därför ytterligare intensifieras. Jag har från lokaliseringsmyn-digheterna inhämtat, att överläggningar sedan en tid tillbaka skett med fö-retag som är väl ägnade att möta de omställningsproblem som kan uppstå

i Uddevalla. Det bör därför vara möjligt att låta begränsningen av varvsdriften tidsmässigt ske så att en tillfredsställande lösning av sysselsättningsproblemen för de anställda uppnås.

Jag är väl medveten om att i en sådan verksamhet som varvsrörelse finns så stora s. k. fasta kostnader, att en produktionsminskning först på längre sikt leder till en mera väsentlig minskning av förlusterna. Man måste räkna med att — även om fartygsproduktionen begränsas i enlighet med den uppfattning jag uttalat — företaget de närmaste åren kommer att redovisa årliga förluster på ca 20 milj. kr. Med hänsyn till bl. a. den räntesubvention som lämnas redarna genom kreditgivningen skulle dock de årliga förlusterna vid fullt utnyttjande av kapaciteten kunna bli inemot 10 milj. kr. större. Oavsett de vinster man kan nå genom produktionsminskning anser jag det nödvändigt att göra alla ansträngningar för att Uddevalla-orten skall bli mindre beroende av en så konjunkturkänslig verksamhet som varvsrörelse. Detta är så mycket mer angeläget som någon ljusning i varvskonjunkturen inte kan skönjas.

Som jag tidigare framhållit skiljer sig situationen för Uddevallavarvet och för övriga svenska storvarv främst däri, att Uddevallavarvet saknar den konsolidering som är nödvändig för att verksamheten skall kunna drivas en längre tid under lönsamhetsgränsen. Från den samlade varvsindustrin har emellertid yrkats på ytterligare finansieringshjälp för att varven skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen. Den finansieringshjälp som sålunda begärts är emellertid av sådan storlek att den med hänsyn till kapitalmarknadens tillgångar reser nya svåra avvägningsproblem för såväl varvsindustrin som näringslivet i övrigt.

Under sådana förhållanden har jag ansett att staten inte kan medverka till ytterligare finansieringshjälp åt varven med mindre en verklig strukturrationisering kommer till stånd inom varvsindustrin. Om varven skall kunna överleva den varvskris som råder, är det nödvändigt att produktions- och administrationskostnader bringas ned och att forsknings- och utvecklingsarbetet samordnas. Ett produktionssamarbete i väsentligt mer utbyggd form behövs om svensk varvsindustri skall hålla sin ställning i dagens internationella konkurrensläge. Redan år 1963 då den första finansieringshjälpen lämnades till varven uttryckte jag förhoppningar om att det samordnande kreditarrangemang som då föreslogs skulle leda till ett intimt samarbete mellan de svenska varven. Dessa förhoppningar har inte infriats.

Under våren 1966 hölls på mitt uppdrag överläggningar med Eriksberg och Götaverken i syfte att få till stånd ett samgående mellan sistnämnda två varv samt Uddevallavarvet. En förutsättning för att den önskade finansieringshjälpen skulle lämnas var enligt min mening att ur statens synpunkt tillfredsställande samarbete och integration kom till stånd. Det av mig uppställda villkoret ansågs dock inte godtagbart och förhandlingarna ledde därför inte till något resultat.

Det kapitaltillskott som nu bör tillföras Uddevallavarvet anser jag böra uppgå till 75 milj. kr. Ett kapitaltillskott av den storleksordningen torde täcka de förluster som blir en följd av hittills tecknade kontrakt och de kontrakt som behöver tecknas under åren 1967 och 1968 för att trygga selsättningen under ytterligare två år med den målsättning i fråga om den framtida produktionen som jag tidigare förordat. Frågan om Uddevallavarvets framtid bör på nytt underställas riksdagens prövning senast år 1969. Bedömningen kan då ske utifrån den uppfattning man vid den tiden har om den framtida varvskonjunkturen och med hänsyn till resultatet av ansträngningarna att tillföra Uddevallaorten nya arbetsmöjligheter.

Med hänsyn till det förordade kapitaltillskottet torde någon ytterligare finansieringshjälp i form av ökade statliga garantier inte behöva bli aktuell för Uddevallavarvets del före år 1969. Jag förutsätter att några mera kostnadskrävande investeringar inte skall vidtas före nämnda år. Även om varvsproduktionen begränsas på sätt som jag tidigare förordat blir vissa investeringar nödvändiga. För att göra varvet konkurrensdugligt i en mera normal varvskonjunktur krävs investeringar på omkring 150 milj. kr. Frågan huruvida investeringar är försvarbara med hänsyn till den framtida varvskonjunkturen kan möjligen bättre bedömas år 1969. F. n. är jag inte beredd tillstyrka investeringar av sådan storlek. Däremot måste givetvis de investeringar vidtas som är nödvändiga för att varvet skall vara funktionsdugligt.

Kapitaltillskottet bör ske på samma villkor som i fråga om 1965 års tillskott. Staten skall således äga rätt till återbetalning av beloppet jämte 6 % årlig ränta ur uppkommande utdelningsbar vinst för bolaget innan utdelning får ske. Träder bolaget i likvidation innan tillskottet återbetalats, skall, sedan bolagets övriga skulder blivit betalda, tillskottet jämte ränta återbetalas av bolagets tillgångar innan någon utskiftning på aktierna får äga rum. Skulle fråga uppkomma att värdera bolagets aktier innan beloppet är återbetalat är detta att räkna som en bolagets skuld med hela kvarstående beloppet jämte ränta. Liksom år 1965 bör medelsanvisningen ske under fonden för låneunderstöd.

Då någon vinst inte finns redovisad hos bolaget och inte heller kan påräknas uppkomma under de närmaste åren, åligger det inte bolaget att ta upp ersättningsanspråket bland skulderna i den årliga balansräkningen. Anspråket synes kunna redovisas inom linjen. Det tillskjutna beloppet bör i bolagets räkenskaper tas upp som en reserv för täckande av förluster.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att för *Tillskott till Uddevallavarvet aktiebolag* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten